

УДК 745/749:37.036

Ірина Перенчук, викладач кафедри художньої та технічної творчості
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Трудове навчання в школі покликане підготувати учнів до їх активного включення в доросле трудове життя. Теоретична та практична підготовка учнів базується на суті побутової праці, враховуючи, що вона є елементом трудової діяльності і посідає самостійне місце в системі праці; характеризується тільки її притаманною, цільовою функцією, що полягає в організації особистого споживання і задоволенні матеріальних і культурних потреб людей, та ґрунтується на особистій власності громадян. Саме в цьому аспекті народні промисли мають своє застосування на уроках трудового навчання, як стимул формування творчої особистості.

Ключові слова: декоративне мистецтво, творча діяльність, трудове навчання, народні промисли.

На сьогоднішньому етапі соціокультурного трансформування загострюються питання, пов'язані з увагою до людини як основного ресурсу перетворення суспільства на нових економічних, політичних та соціокультурних засадах. Соціальні зміни, перехід до ринкових відносин відбиваються не тільки на економічному розвитку держави, але й на суспільному становленні її громадян. У "Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті" визначена головна мета української освіти – створити умови для особистісного розвитку та творчої самореалізації кожного громадянина. Сучасна вища педагогічна школа прагне забезпечити підготовку фахівця, здатного до постійного духовного самовдосконалення, творчої активності як основи збагачення інтелектуального та культурного потенціалу нації.

Постановка проблеми. Світові тенденції глобалізації суспільно-економічних процесів значною мірою впливають на педагогічне осмислення проблеми духовного становлення особистості. Рівень морально-естетичної свідомості особистості й суспільства взагалі залежить від багатьох факторів, і не в останню чергу – від естетичного смаку, етичної освіченості, розуміння сутності моральних та художніх цінностей і їх використання. Естетична позиція особистості, її розвинена етична культура мають відігравати неопінену роль у духовному одужанні суспільства. У час глобалізації слід підкреслити особливе значення декоративно-

ужиткового мистецтва у виховному процесі, у становленні та відродженні національного ідеалу та національного духу.

Аналіз останніх досліджень. Психолого-педагогічні дослідження Л.С. Виготського, С.У. Гончаренка, Ю.М. Кулуткіна, М.О. Лазарєва, В.І. Лозової, Н.В. Палехи, Н.О. Половнікової, С.О. Сисєвої, В.О. Сухомлинського, Т.І. Шамової, Г.І. Щукіної та ін. дають ґрунтовну підставу вважати: визначальною якістю творчої особистості є її творча активність, що розглядається як інтегративна характеристика особистості, в якій, з одного боку, відображені нові глибокі утворення у структурі особистості (творчі потреби, мотиви, вимоги), а, з іншого, – знаходять свій вираз якісні зміни в діяльності, яка стає цілеспрямованішою, продуктивною. Особливо цінними й корисними в розв'язанні проблеми розвитку творчих здібностей школярів у процесі трудової підготовки, створення умов для розвитку їхніх уподобань є настанови великих педагогів-практиків А.С. Макаренка і В.О. Сухомлинського. Саме "Школа повинна дбайливо плекати кожний задаток, кожний талент..." – стверджував вітчизняний педагог-гуманіст В.О. Сухомлинський [4, 27] та підкреслював важливість творчої праці та взаємодії: "Без творчості немислиме пізнання людиною своїх сил, здібностей, нахилів, неможливе утвердження поваги до себе, чутливе ставлення особистості до морального впливу колективу. Без творчого життя особистість не може бути вихованою, без творчості немислимі

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

духовні емоційні, естетичні, ідейні взаємини між особистостями в колективі” [5, 71].

Мета статті – визначити зміст і особливості формування творчої особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва в загальноосвітній школі.

Декоративне мистецтво – це особлива галузь художньої творчості, яка підпорядкована “своїм” законам розвитку, має свою особливу художньо-образну мову. Основна її мета – естетичне-освоєння матеріального світу, художнє оформлення довкілля. Водночас декоративне мистецтво стає образною основою життя, формує естетичні погляди людини, активно впливає на її емоції, думки й почуття.

Трудове навчання в школі покликане підготувати учнів до їх активного включення в доросле трудове життя. Воно вміщує такі компоненти: готовність учнів до активної діяльності в сфері громадського виробництва та обслуговування, до обслуговування себе і членів своєї родини, до постійного саморозвитку, самовдосконалення. Теоретична та практична підготовка учнів базується на техніці та технологіях сучасного виробництва, враховуючи, що вона є елементом політехнічної освіти і посідає важливе місце в системі праці; характеризується тільки їй притаманною, цільовою функцією, що полягає в організації особистого споживання і задоволенні матеріальних і культурних потреб людей, та ґрунтується на особистих рисах громадян.

Проблема формування творчої учнівської особистості до цього часу не знайшла належного розв’язання, як у педагогічній теорії, так і в практиці. Слово творчість в останні десятиліття входить до множини найбільш вживаних слів фахівцями різних галузей. Але, як свідчить практика, використовується воно не завжди коректно. Очевидно, що проблема розвитку творчих здібностей учнів не може бути розв’язана без чіткого розуміння поняття творчості. У філософському словнику дається таке означення творчості: “Творчість – процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності” [3, 38]. Звідси виходить, що лише завдяки творчій діяльності людей можливий розвиток науки, техніки, мистецтва, освіти, державності і всього іншого. Саме завдяки творчості можливий будь-який прогрес.

В самому процесі творчості психологи виокремлюють два аспекти особистісний і процесуальний. Особистісним аспектом передбачається наявність у суб’єкта задатків,

здібностей та нахилів, володіння ним відповідною інформацією та практичними вміннями. Процесуальний аспект творчості зв’язаний з мисленням, інтуїцією, уявою, розумовою активністю. Відразу ж зазначимо, що для педагогічних цілей важливим є не стільки створення дитиною “дещо нового, нешаблонного”, а сам процес творчості, в ході якого здійснюється процес розвитку суб’єкта цієї діяльності, тобто дитини [6, 405].

Саме в цьому аспекті народні промисли мають своє застосування на уроках трудового навчання, як стимул формування творчої особистості.

Сучасний стан розвитку суспільства характеризується зростанням етнічної свідомості народу, посиленням його інтересу до вітчизняної давнини, усвідомленням необхідності збереження традиційного народного мистецтва як прояву його духовності. Народне мистецтво в Україні є складником національного способу життя, відображенням його етнічних ідеалів. Любов до рідної мови, обряду, традиційного ремесла і в цілому – до розуміння сутності національних цінностей плекає і формує любов до рідного краю, до своєї Батьківщини. Важливим сьогодні є засвоєння цілісності та різноманітності культурного досвіду й здобутків українського народу, що сприяє розуміння закономірностей розвитку народного мистецтва.

Народне мистецтво є складним, багатограним явищем культури. Воно охоплює всі види народної творчості – музику, танці, пісні, фольклор, будівництво, прикладне мистецтво, що розвиваються як єдиний комплекс і органічно входять у життя народу протягом усієї історії людства

Українське народне декоративно-прикладне мистецтво набуло широкого визнання у нашій країні та за кордоном. У його предковічних образах, зручних утилітарних формах і динамічних мотивах орнаменту містяться символи втаємниченої, чарівної природи, складні перипетії нашої історії, особливості побуту, доброта і щедрість душі українського народу.

Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво є важливою складовою частиною системи освіти. Постійно зростає всезагальний інтерес до нього. Відкриваються нові факультети і відділення у вищих і середніх педагогічних та художніх закладах, організуються курси підвищення кваліфікації з питань народного мистецтва і народознавства.

Як відомо, творчість є якісно новою, вищою сходиною будь-якої діяльності. Тому в основі її опанування лежать психічні процеси та утворення,

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

які сприяють успішному оволодінню будь-яким видом діяльності. При цьому потрібно враховувати і ступінь сформованості особистісних якостей, схильностей, інтересів, мотивів діяльності: захопленість, працелюбність, волі, здібностей тощо.

Як свідчать дослідження психологів, важливу роль у розвитку учнів у процесі навчання обумовлює удосконалення й урізноманітнення знань і способів діяльності. У ході навчання і виховання постійно змінюються різні види діяльності учнів, відбувається нагромадження різних технік та технологій, формуються вміння виконувати різноманітні операції, удосконалюються знання та уявлення, формуються нові мотиви й інтереси.

Серед усього розмаїття цих змін психологи виділяють найбільш загальні і визначальні властивості: особиста спрямованість, психологічна структура діяльності, рівень розвитку механізмів мислення. Крім названих властивостей, необхідно також розвивати зорову пам'ять та вміння оцінювати зорові враження, творчу уяву, зорове сприйняття, цілеспрямованість дій, уміння змінювати їх у залежності від зміни мети, уміння співвідносити, синтезувати абстрактні і конкретні знання [2, 84].

Формуванню зазначених властивостей особистості повною мірою можуть сприяти уроки обслуговуючої праці, на яких учні під впливом навколишнього предметного середовища й у результаті спеціального навчання оволодівають спеціальними знаннями й уміннями. Перед учнями виникають задачі, які вимагають значної розумової напруги. Як базу для їхнього розв'язання варто поглиблювати необхідні знання учнів та формувати в них практичні вміння на уроках обслуговуючої праці:

- знання й уміння використання інструментів для обробки матеріалів;
- знання властивостей матеріалу та технології виготовлення виробу;
- уміння аналізувати трудові завдання, приймати рішення і планувати свою навчально-трудова діяльність.

Знання учнів набуваються через навчання, постановку проблемних задач, закріплюються в процесі виконання практичних творчих завдань. При цьому питання і завдання спочатку носять переважно особистий і репродуктивний характер, а надалі містять у собі творчий пошук.

Сприймаючи навколишні предмети, співвідношення різних форм, сполучення кольорів, а також одержуючи відповідні знання на заняттях, в учнів формується система знань про різні їх

комбінації та засоби художньої виразності. Ці знання сприяють формуванню в дитини таких якостей, як просторова уява, відчуття кольору, цілісності сприйняття, розвитку різних видів пам'яті, побудові логічних операцій: аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації, розвитку інтуїції та інтелектуальних, естетичних, моральних якостей особистості, включаючи здатність довести справу до кінця і до оцінки дій.

Розвиток перерахованих якостей здійснюється в навчально-виховному процесі на всіх етапах творчої діяльності (сприймаючому, появі задуму, інтуїтивній, діяльнісній) і ґрунтується на чуттєво-емоційній сфері.

Найбільш сильний вплив на формування і розвиток творчої діяльності здійснюють естетичні фактори навколишнього середовища. Ми вважаємо, що на уроках обслуговуючої праці необхідно показати, що художній початок присутній при створенні всіх навколишніх нас предметів, і кожна людина повинна вміти створювати красиві речі. Адже естетичне виховання – це формування здатності сприймати, відчувати, розуміти прекрасне в житті й у мистецтві, брати посильну участь у перетворенні навколишнього світу за законами краси шляхом прилучення до художньо – творчої діяльності.

До традиційних форм, які тією чи іншою мірою сприяють організації творчої діяльності учнів відносять: урок, екскурсію, факультативи, домашнє завдання, позакласну роботу, різного характеру студії, конкурси. Доцільно також використовувати такі форми організації навчально-трудова діяльності, які безпосередньо спрямовані на розвиток творчого мислення.

Це можуть бути мініуроки /5 – 10 хвилин/ творчого фантазування, уроки-диспути, дискусії по обговоренню творчих проєктів, дидактичні, рольові, ігри тощо.

Саме уроки трудового навчання, на яких використовується духовно-естетичне предметне середовище, активізують форми і методи, здійснюють значний вплив на формування творчої активності і розвитку творчих здібностей учнів.

Перераховані умови висувають і педагогічні вимоги до побудови і проведення уроків трудового навчання: систематичне введення елементів художнього проєктування в уроки; створення проблемних ситуацій; введення елементів творчості [1, 9 – 11].

Висновки. Таким чином застосування народних та регіональних промислів на уроках трудового навчання має дуже важливе значення,

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ

як для підвищення загального рівня освіти так і в підготовці творчої, підготовленої до праці учнівської молоді. Також народні промисли зумовлюють створення справжньої трудової атмосфери з раннього дитинства; формування моральних цінностей з позицій добра, справедливості, гідності, честі, людяності; турбота про нормальний духовний, фізичний та естетичний розвиток підростаючого покоління, уважне остереження за цими процесами; введення дітей в духовний світ народу через фольклорну спадщину; залучення дітей до активної участі у господарчо-побутових справах родини, контроль за дотриманням традиційної обрядовості та звичаєвості; виховання у них національної свідомості і самосвідомості, характеру тощо.

1. Дубова Н.В. Мотивація творчої діяльності учнів на уроках обслуговуючої праці. // *Трудова підготовка в закладах освіти*. – 2004. – №2. – С. 8 – 11.

2. Лук А.Н. *Психология творчества*. – М.: Наука, 1978. – 128 с.

3. Сингаївський Д. Підвищення творчого художньо-технічного потенціалу майбутніх вчителів трудового навчання. // *Трудова підготовка в закладах освіти*. – 2003. – №3. – С. 37.

4. Сухомлинський В.О. Людина неповторна / Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5т. Т.5. *Статті*. – К.: Рад. шк., 1977. – С. 80 – 96.

5. Сухомлинський В.О. *Методика виховання колективу*. – К.: Рад. шк., 1971. – 208 с.

6. *Философский словарь* / Под ред. М.М. Розентис. – Изд. 3-е. – №4.: Политиздат, 1972. – 496 с.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2008.

УДК 37.001.76:658.8

Інна Ромащенко, викладач кафедри іноземних мов
Академії муніципального управління
м. Київ

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ

У статті розглядається актуальна проблема сьогодення – реалізація інновацій в підготовці майбутніх маркетологів, що є основою переходу України з постіндустріальної економіки до економіки знань та розвитку суспільства.

Ключові слова: інновація, компетентність, інноваційна культура, інноваційні методики, освітні інновації, формування комунікативних умінь, рівні сформованості.

Постановка проблеми. Сучасний ринок праці в Україні потребує маркетологів, які здатні будуть до постійного самонавчання і вдосконалення своїх трудових навичок. Адже, вимоги до маркетологів постійно зростають. Так, у ХХ столітті радикальні технічні зміни відбувались у суспільстві кожних 35 – 40 років. За цих умов, знань отриманих фахівцями у навчальних закладах, вистачало майже на всю трудову діяльність. В сучасних умовах оптимальний період оновлення техніки і технологій скорочується до 4 – 5 років, що вимагає прискорення оновлення своїх знань. Тому позитивним моментом у зростанні якісних показників підготовки маркетологів, можна відмітити активне впровадження модульної системи, розробленої Міжнародною Організацією

Праці, яка сприяє підвищенню мобільності робочої сили, її конкурентоспроможності на ринку праці.

В умовах становлення та розвитку економіки якісно новим ресурсом стають творчі здібності людей, здатних генерувати нові ідеї, розробляти передові технології. Важливим чинником формування бажаних параметрів інноваційного ресурсу, з огляду на довгострокове зростання культурних, соціально-економічних, творчих стандартів суспільства, необхідно розглядати не стільки економічну, скільки соціальну політику, спрямовану на розвиток творчих здібностей громадян, формування відповідного рівня інноваційної культури [6].

Маркетингові знання у нинішніх умовах необхідні кожному випускнику ВНЗ, майбутнім працівникам галузей господарської діяльності –